

Бойченко О.М.*

ПОЗИЦІЇ ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ТА ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ ЄС (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ, СЛОВАЧЧИНИ ТА ЧЕХІЇ)

The offered article lights up the problem questions of Central European countries participation in the process of forming of EU's Common Security and Defence Policy, their positions and contribution to the noted processes, and also future hopes, coming from their own national interests.

Політика безпеки та оборони Європейського Союзу наразі перебуває в постійній динаміці розвитку, зважаючи на позитивні зміни, які відбулись протягом останніх років внаслідок європейської політики інтеграції і, відповідно, збільшення кількісного складу об'єднання. Разом з тим, з'являються нові виклики та загрози, реагувати на які потрібно з максимальною ефективністю силами всієї європейської спільноти. Саме тому позиції країн Центральної Європи, як порівняно нових членів Європейського Союзу, мають дуже важливе значення в формуванні силового компоненту альянсу.

Загалом, **актуальність** даної проблеми визначається тим, що країни Центральної Європи, ставлячи, насамперед, пріоритетом своєю зовнішньої політики розбудову атлантичних зв'язків, поступово намагаються збільшити свій вплив й на формування взаємовідносин всередині Європейського Союзу, в тому числі і на безпековому рівні, тому дослідження їх позицій цікаве, передусім, через багатовекторність зовнішньополітичних напрямків у становленні чітко визначених стратегічних перспектив на майбутнє.

В даній публікації автор намагається дослідити, **по-перше** специфіку підходів саме нових членів Європейського Союзу до формування безпекової та оборонної політики, їх позиції та інтереси, відповідно до своїх власних національних пріоритетів, і **по-друге**, їх можливий рівень вкладу в зазначений процес та ступінь впливу на нього.

Що стосується зазначених питань, зауважу, що наразі існує певний брак вітчизняних джерел стосовно досліджень позицій центральноєвропейських країн стосовно розбудови оборонної політики ЄС, що можна пояснити лише недостатнім висвітленням у вітчизняних наукових джерелах. Стосовно вищезгаданих пунктів дослідження варто виокремити праці таких науковців, як Е.Нечай, В. Тарасович, Р. Хол, Я. Тимків, К. Міщак, С. Дюк та ряд інших.

Цікавим фактором позицій центральноєвропейських країн є те, що вони, фактично, ведуть передусім пріоритетну пронатовську (вважай проамериканську) політику, являчись таким собі "троянським конем" США, як вважають, наприклад, Франція та Німеччина, зважаючи на неодноразові заяви згаданих сторін, що базувались на різноманітних прикладах вирішення загальних питань Європейського Союзу (наприклад, відношення до війни в Іраку). Та ж **Польща** однією із перших приєдналась до антиіракської коаліції, що відразу ж внесло значний дисбаланс в відносини всередині Євросоюзу. Натомість привілегією для Польщі, як третього окупанта Іраку разом з США та Великобританією,

* здобувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

стало отримання окремої окупаційної зони і як наслідок, наступні значні фінансові інвестиції на польські підряди для відбудови Іраку. Також, що звичайно не сприяло зміцненню проєвропейських відносин, в процесі здійснення програми НАТО по модернізації армії починаючи з 2003 року Польщею було вирішено в кілька етапів здійснити закупівлю 48 найновіших американських літаків-винищувачів F16, що викликало величезне обурення європейських партнерів, особливо французів (які, в свою чергу, розраховували побачити на місці американських винищувачів свої “Міражі”) через начебто зраду загальноєвропейських інтересів через не підтримку власного ВПК [1]. Викликає і значне незадоволення у теперішніх союзників і відверто скептичні погляди Польщі на розбудову ЄПБО. Звичайно ж, неможливість європейських країн виробити чітку спільну позицію по відношенню до Російської Федерації та величезні проблеми у спроможності ЄС автономно планувати військові операції з так званих петерберзьких місій (наприклад, операція ALHEA в Боснії та Герцеговині, де ЄС майже повністю користувався військовою підтримкою НАТО, хоча в майбутньому передбачається співпрацювати на політичному рівні та в деякій мірі в плануванні та логістиці) враховуючи те, що США не бажає більше надавати свої війська для миротворчих операцій у Європі не сприяє зміцненню польської довіри до “другого стовпа політики ЄС” – ЄПБО.

Хоча всі можливості для значного польського вкладу в розбудову безпекової та оборонної політики ЄС є і держава може і повинна виходити на лідируючі позиції на цьому напрямку. По-перше, це найбільші за кількістю сухопутні війська, що вже саме по собі є важливим чинником, по-друге, значний бойовий досвід багатьох польських та спільних підрозділів (наприклад польсько-український батальйон чисельністю близько 2000 осіб, який отримав найвищі похвали під час війни в Іраку та під час миротворчих місій на Балканах), по-третє, величезні зусилля Польща направляє на реорганізацію та модернізацію власного апарату забезпечення безпеки та оборони (технічне переоснащення армійського технічного парку та роздроблення великих військових формувань шляхом створення більш мобільних та боездатних одиниць) [2]. До того ж Польщі, для забезпечення стабільності своєї безпеки, слід виробити чітку, виважену та сильну позицію всередині ЄС, звичайно ж врахувавши специфіку своїх відносин з США, а також, як додатковий бонус, використати свої сильні позиції у східній політиці і взявши на себе відповідальність за реалізацію східного напрямку політичного курсу Європейського Союзу. Вирішення даних задач, перехід з позиції “споживача” безпеки (англ. net security consumer) на позицію її “творця” (англ. net security provider), дозволить Польщі перейти на щабель однієї з провідних країн Європейського Союзу, змусить інших рахуватись з її інтересами, хоча і потягне за собою значний фінансовий тягар [3].

Багато схожих з Польщею позицій мають також і **Чехія** зі **Словаччиною**. Вступивши в 2004 році до Європейського Союзу, вони відразу ж зіткнулися з низкою викликів, які їм відразу надала європейська спільнота. Все ж таки, хоч і в меншій мірі, ніж Польща, але вони також сприймалися як виразники американських інтересів на європейському континенті. А з розміщенням елементів ПРО на своїй території **Чехія** ще більше зміцнила дане уявлення. Що ж до спільної політики безпеки та оборони, більш-менш чітко виражені є два підходи у чеській політиці. Перший – пасивна підтримка ЄПБО, фактично споглядання на процес розвитку та становлення та взаємодія лише в моментах зіткнення інтересів ЄС та Чехії; другий – активний підхід до спільної розбудови безпекового компоненту ЄС шляхом особливого співробітництва на найбільш перспективних стратегічних напрямках. Також багато питань виникає з суто практичних міркувань, наприклад географія інтересів та пріоритетів ЄС, чеський вклад в ЄПБО (це, звичайно, залежить від того, яку роль візьме на себе Чехія - “споживача” безпеки чи “творця”), стабілізація зовнішніх кордонів ЄС з Чеської сторони, розробка технологій пояснення чеській громадськості не-

обхідності участі країни в тих операціях ЄС, де немає чітко визначених її інтересів, проблема інтенсивної підготовки персоналу для таких місій з визначенням їх юридичного та соціального статусів, а також умов страхування і т.д.

Слабкою ланкою чеського вкладу в другу опору ЄС можна визначити також і слабку матеріально – технічну основу збройних сил через неможливість достатньо фінансувати бажані параметри оснащення. В цьому плані Чехія прагне до якнайтіснішого співробітництва по таких напрямках, як наприклад участь у створенні спільних літаків-заправників, стратегічного повітряного транспорту (військово-транспортна авіація), супутникова розвідка та системи комунікації, безпілотна авіація, що звичайно ж тільки підніме рівень спільних європейських оборонних можливостей. До того ж, все більшої зацікавленості набувають дебати стосовно спеціалізації збройних сил кожної окремо взятої країни – члена ЄС. І тому чеські політичні, економічні, військові та академічні кола мають зосередити свою увагу на конкретних напрямках розбудови ЄПБО та виробити свій національний підхід з забезпеченням росту своєї ваги в даному процесі [4].

В **Словаччині** також не стоять осторонь загальноєвропейського безпекового процесу, хоча в країні існує теж кілька поглядів на зазначену проблематику. “Проєвропейська” точка зору виходить з того, що нинішня проатлантична (вважай проамериканська) позиція короткозора, проте за умови, якщо світ піде іншим шляхом розвитку, ніж сьогоднішня прихована холодна війна.

“Пронатовська” (проатлантична) позиція Словацької Республіки базується на нинішній орієнтації держави, як члена НАТО, де безпека гарантується всім учасникам Альянсу. Прибічники цієї позиції наголошують на недопущенні набуття так званого “подвійного мандату”, намагання форсувати більш тісне співробітництво між ЄС та НАТО, а зосередитись на вирішенні спірних питань шляхом переговорів в рамках, приміром, ініціативи “Берлін-Плюс” та більш тісного співробітництва в підготовці операцій.

Третя група, найбільш багаточисельна, т.зв. “прословацька”, пропонує такий собі принцип балансування на межах інтересів НАТО та ЄС, враховуючи як і величезний вплив Атлантичного Альянсу (США), так і все зростаючу політичну та безпекову інтеграцію Європейського Союзу з тим, щоб не втратити можливості активної участі в процесах становлення обох організацій і не залишитись осторонь через необачно обрані пріоритети [5].

Звичайно, питання розбудови власних збройних сил на європейський зразок, технічна модернізація, участь у загальноєвропейських військових проектах, визначення словацьких інтересів у розрізі спільних миротворчих операцій – це все питання, які, безумовно, виходять на перший план, при активному залученні Словаччини до розбудови ЄПБО, тому що нинішня пасивна політика “споживача” безпеки не зовсім те, до чого прагне від своєї участі у європейському інтеграційному процесі молода держава.

Узагальнюючи вищесказане, зазначаємо наступні особливості країн Центральної Європи в царині інтеграції з Європейським Союзом. **По-перше**, приклади наведених країн чітко показують багатогранність національних інтересів в контексті розбудови спільних безпекових європейських інституцій, але, все ж таки, з позицій більшої прихильності до атлантичних поглядів (сподівання гарантій безпеки насамперед від США), з чим не можна не погодитись, виходячи з незрівнянного поки що рівня як матеріально-технічних, так і організаційно - планових можливостей. Тому посилення ролі ЄС як узагальнювача ролі європейських оборонних можливостей можливо лише після активного залучення всіх країн-членів, в тому числі і названих, до створення спільного безпекового процесу. **По-друге**, рівень вкладу. Потрібно розуміти, що кілька десятиліть центральноєвропейські країни йшли абсолютно різним в порівнянні з західноєвропейськими шляхом розвитку, тому можливості країн дуже різняться. Це як і технічна відмінність (різноманітність стандартів, в багатьох випадках моральне старіння та невідповідність вимогам часу), так і в

деякій мірі ментальна, особливо серед старших вікових груп (колишні союзники наразі гіпотетично можуть виступити в ролі ворогів). Тому їх влад, насамперед, на думку автора, виражатиметься саме в людських ресурсах (особливо Польща), а також в активній підтримці та участі у миротворчих операціях ЄС (для набуття досвіду та авторитету). Саме через такі дії позиції країн будуть зміцнюватись до того рівня міждержавних відносин, коли з ними почнуть по справжньому рахуватись.

Література

1. Я. Тимків. “Республіка Польща як новий актор в європейській політиці безпеки і оборони”// Політичний менеджмент. - листопад 2006. - № 5 (20). - С. 22-30.
2. Dr. Simon Duke. “The Enlarged EU and the CFSP” // Centrum Stosunkow Miedzynarodowych. - Reports and Analyses. – 2004. - № 5. – S. 8 – 9.
3. Miszczak K. “Niemcy i Polska wobec europejskiej polityki bezpieczenstwa” // 2005. - № 1 (LVIII). - Styczen – martec. - S. 79 – 109.
4. Khol R. “Chech Republik and EU’s Common Security and Defence Policy”// EU (IIR). - Research for EPF-Europeum. Режим доступу до журналу: www.ulb.ac.be , khol@iir.cz
5. Necej E, Tarasovic V. “European Security and Defence Policy. Opinion of Slovak Experts”// Evropa. – 2007. -Issue: 3 (24). – P. 53-70. Режим доступу до журналу: www.cceol.com